

SOCIÁLNE PROSTREDIE SUBURBÍI NA PRÍKLADE ŽIVOTNÉHO ŠTÝLU ŽIEN SO ZRETEL'OM NA FENOMÉN ZELENÝCH VDOV

Katarína Matejová¹, Milan Bednárík²

¹ *Československá obchodná banka, a. s., Žižkova 11, 811 02 Bratislava, e-mail: kmatejova@csob.sk*

² *Štefana Kráľika 15/2, 971 01 Prievidza, e-mail: milanbednarik1@gmail.com*

Abstract: The influence of suburbanization can be positive, or negative. Various aspects of their manifestation belong to the most discussed topics in many sciences divisions. The process of suburbanization changes not only the physical but also the social environment, which has not been given sufficient attention in our conditions yet, also because changes in the social environment are harder to capture. This paper consists of two basic parts. The first part contains the analysis of the theoretical basis. It means social consequences of suburbanization and explanation of the terms social environment and green widows. The second part is our questionnaire research among women living in the suburban zone of Bratislava. Our aim was to bring a look at the lifestyle of women immigrated to the suburban zone of Bratislava and to try to identify the presence of the phenomenon of the Green Widows. We were finding existence of Green Widows among voluntarily unemployed women and women on maternity leave. Due to the size of the sample, the results can not be generalized. Nevertheless, apart from small variations, the parallelism of the results of questionnaire research with well-known assumptions about living in suburban background can be observed.

Key words: suburbanization, social environment, social capital, green widows, Bratislava

1 ÚVOD

Suburbanizácia sa v našich podmienkach začala prejavovať vo výraznej miere od začiatku nového tisícročia. Za uplynulé obdobie 15 – 20 rokov stihla prejsť niekoľkými fázami. Od jej úplných začiatkov, kedy bolo sťahovanie do zázemia mesta doménou bohatších obyvateľ'ov, sa premenila v masový proces, ktorý bol spomalený krízou. V zhode s viacerými autormi sa dajú rozlíšiť štyri kvalitatívne odlišné fázy suburbanizácie Bratislavy po roku 1989: obdobie do roku 1996 (začiatky suburbanizácie) (i), obdobie 1996 – 2002 (akcelerácia procesov suburbanizácie, výstavba rodinných domov, zúčastňuje sa jej najmä ekonomicky silná populácia, vyplňajú sa hlavne voľné parcely na okraji obcí) (ii), obdobie 2002 – 2009 (komerčná výstavba

bytových domov veľkými investormi, nové obytné oblasti sú často oddelené od pôvodnej vidieckej obce, územne a architektonicky nekontrolovaný rozvoj) (iii) a nakoniec obdobie po 2009 (problémy finančného sektora, stres z organizácie denného života, problémy s dopravou, návrat do mesta) (iv) (viac. napr. Slavík et al., 2011). Napriek miernemu oživeniu suburbanizácie v posledných 2-3 rokoch je možné očakávať, pod vplyvom vytriezvenia, návrat niektorých obyvateľov do mesta. Za toto obdobie vzniklo veľa prác, ktoré spracovali vývoj tohto procesu a jeho vplyv na krajinu. Proces suburbanizácie však mení nielen fyzické, ale aj sociálne prostredie (Sýkora, 2003; Fila, 2005; Ouředníček et al., 2008; Ouředníček, 2011; Šveda et al., 2016 a iní), ktorému doteraz nebol v našich podmienkach venovaný taký široký priestor. Jedná sa pritom o dôležitý fenomén, keďže jeho následky nie sú zanedbateľné. Vplyv na človeka, prostredie v ktorom žije, alebo jeho životný štýl, zahŕňajú sociálne dôsledky, ktoré majú rôzny charakter a to podľa toho či vplývajú pozitívne alebo negatívne. Príliv nových obyvateľov môže byť pre obec impulzom na rozvoj, ale aj problémom, s ktorým sa môže ťažko vyrovnáť.

V súvislosti so sociálnym prostredím sa medzi pozitíva spojené s týmto procesom najčastejšie zaraďuje omladenie obyvateľstva a z toho vyplývajúce výhody, zvlášť pri zapájaní sa nových obyvateľov do riadenia obce. Medzi negatíva býva najčastejšie zaradená možná separácia, alebo segregácia obyvateľstva, strata sociálnej súdržnosti, nezáujem o dianie v obci alebo narastajúca anonymita. Sociálne prostredie je ovplyvňované aj vonkajšími faktormi (v zmysle fyzického a funkčného prostredia), ktoré môžu mať rovnako pozitívny aj negatívny charakter. Suburbanizácia je vnímaná ako pozitívny proces predovšetkým z hľadiska zlepšovania infraštruktúry nových lokalít a posilňovania sociálneho statusu suburbánnych území. Na druhej strane býva tento proces kritizovaný pre konflikty so záujmami ochrany krajiny a zachovania poľnohospodárskej pôdy. „Vplyvy na zmeny charakteru vidieckej krajiny a urbanisticko-architektonických hodnôt vidieckych sídel a ich štruktúry sú často diskutovanými témami urbanizmu, územného a krajinného plánovania“ (Štěpánková a Bihuňová, 2012, s. 321).

V rámci predkladaného príspevku skúmame sociálne prostredie suburbia v zázemí Bratislavy, so zreteľom na špecifický sociálny fenomén, v literatúre známy pod pojmom zelené vdovy. Na základe dotazníkového prieskumu orientovaného na životný štýl žien v suburbánnej zóne sa snažíme identifikovať ženy, ktoré spĺňajú stanovené kritériá a ich názory na osobitosti života v suburbánnej zóne mesta.

2 TEORETICKÉ KONCEPTY

Ako už bolo spomenuté, vplyvom procesu suburbanizácie dochádza nielen k zmenám vo využití funkčného a fyzického, ale aj sociálneho prostredia. Na potrebu štúdia tohto fenoménu v prostredí suburbánnej zóny Bratislavy upozorňujú mnohí autori (Moravanská, 2010; Galčanová, 2012; Šveda, 2014 a iní). Cieľom teoretickej časti predkladaného príspevku je predstaviť základné koncepty, o ktoré sa pri výskume opierame, predovšetkým so zreteľom na koncept sociálneho prostredia,

jeho jednotlivých zložiek a faktorov, ktoré ho ovplyvňujú. Pokúšame sa zistiť, ako sa pod vplyvom suburbanizácie mení sociálna klíma suburbií, pričom sa zameriavame na pojem zelená vdova, ktorý je v našej odbornej literatúre doteraz veľmi známy.

Výskumu problematiky života v suburbiu sa venovali odborníci z viacerých vedných odborov. Objekt výskumu je zo svojej podstaty zaujímavý pre sociológov (v našom prostredí napr. Galčanová, 2013; Librová, 2003; Potočný, 2006), ale aj geografov (Šveda, 2016). Treba upozorniť, že špecifický spôsob života žien v suburbiu je ovplyvnený aj inými procesmi, nielen suburbanizáciou. Individualizácia, globalizácia, alebo feminizácia sú spoločenské trendy, ktoré rovnako vstupujú do každodenného života a ovplyvňujú chod súčasnej spoločnosti. V rámci príspevku však sústredíme pozornosť na len na proces suburbanizácie v súvislosti s už spomínanými konceptami.

Na základe Veľkého sociologického slovníka (1996) môžeme povedať, že koncept „sociálneho prostredia“ hodnotí súhrn všetkých sociálnych (spoločenských) aspektov životného prostredia vo vymedzenom území. Konceptuálne najbližšie mu je sociálny priestor (social space), ktorý sa taktiež zaoberá vzťahom priestoru a spoločnosti, avšak pre jeho definovanie nie je prvotným východiskom samotný priestor, ale určitá sociálna skupina (Tremblay, 2004). Sociálne prostredie spolu s fyzickým, tvoria dve základné zložky životného prostredia sídla. Pod fyzické prostredie spadá prírodné a človekom vytvorené prostredie, zatiaľ čo sociálne prostredie zahŕňa štruktúru, alebo vlastnosti obyvateľov (predovšetkým sociálnu, demografickú a ekonomickú štruktúru obyvateľov a sociálny a ľudský kapitál) a sociálnu klímu (Ouředníček, 2002; Puldová a Ouředníček, 2006; Ouředníček, 2011 i iní).

Štruktúra obyvateľstva je z geografického hľadiska asi najjuhopiteľnejšou oblasťou sociálneho prostredia. Na základe štatistických údajov je možné na vybranom území zhodnotiť demografickú, sociálnu a ekonomickú štruktúru obyvateľov (aj tu sa však vyskytujú prekážky s presnosťou jej vyhodnotenia, napríklad už len v súvislosti s neprihlasovaním sa prisťahovaných obyvateľov na trvalý pobyt, čo je častým problémom v suburbanizovaných obciach. Je zrejmé, že oficiálne štatistické zdroje zvyknú uvádzať len údaje o obyvateľstve s trvalým pobytom (viac napr. Macešková a Ouředníček, 2008; Šveda a Podolák, 2014 a ďalší). Ľudský kapitál zahŕňa schopnosti, zručnosti a praktické vedomosti, ktoré môžu byť vrodené, ale aj postavené na formálnom vzdelaní a zvyšujú potenciálnu produktivitu a kvalifikovanosť jedinca (Gajdoš, 2001; Zemánek, 2003; Korec, 2009 a iní). Na druhej strane sociálny kapitál môžeme všeobecne vnímať ako súbor noriem a pravidiel chovania, neformálnych kontaktov, medziľudských vzťahov a dôvery. Individuálne aj kolektívne jednanie je umožnené na udržiavanie zo zdrojov, ktoré môžu aktéri získať zo sociálnej štruktúry (Ritzer, 2005). Je to zdroj pomáhajúci udržiavať, stmelovať a vytvárať komunity a sociálne siete, pričom kľúčovou zložkou je prítomnosť dôvery (Preece, 2002).

Sociálny kapitál je v posledných desaťročiach asi najdiskutovanejšou zložkou sociálneho prostredia. V literatúre sa stretávame so značne heterogénnymi prezentáciami tohto konceptu od dôrazu na to, ako kvalita medziľudských vzťahov a kontak-

tov umožňuje jedincom dosiahnuť určitý „súkromný“ cieľ, napr. ekonomický profit, či iný úspech, až k tomu ako im umožňuje spolupracovať a spoločne jednať (Matějů a Vításková, 2006). Sociálny kapitál je možné rozdeliť na individuálny a kolektívny na základe toho, či prináša zisk jednotlivcovi, alebo skupine. Individuálny kapitál môžeme chápať ako potenciál jedinca, ktorého využitie by malo uľahčiť dosiahnutie stanovených cieľov. Na rozdiel od iných druhov kapitálu ho nie je možné preniesť z jedného človeka na iného. Kolektívny sociálny kapitál prináša zisk celej skupine, alebo spoločnosti a predstavuje ho kvalita vzťahov umožňujúca spoluprácu medzi členmi skupiny (viac o sociálnom kapitále možno nájsť napr. v práci Matějů a Vításková (2006)). Tento pôvodne sociologický pojem bol spočiatku vnímaný ako základný dôvod nerovnosti v spoločnosti (Loury, 1977; Boudieau, 1985; Coleman, 1988 a iní), neskôr naopak ako základ súdržnosti a jeho absencia, alebo nízka kvalita sa začala považovať za zdroj spoločenských problémov (Putnam, 2000). Prvý raz bol použitý v práci Louryho (1977), neskôr sa o jeho rozpracovanie a spresnenie postaral Boudieau (1985) a k rozvinutiu tohto pojmu významne prispel aj Coleman (1988). Spomínaní autori vnímali sociálny kapitál predovšetkým individuálne. Odlišný prístup zvolil Putnam (2000), ktorý videl v sociálnom kapitále prínos pre skupinu. Tvrdí, že sociálny kapitál povzbudzuje spoluprácu medzi členmi skupiny za účelom dosiahnutia spoločného osuhu, a preto je život v komunitách s prítomným bohatým a rozvinutým sociálnym kapitálom jednoduchší, ako ten v komunitách s nízkym sociálnym kapitálom. Sociálny kapitál začal byť teda vnímaný ako vysvetlenie úspechu, či neúspechu fungovania rôznych komunít a spoločností.

Putnam (2000) je zároveň známym kritikom suburbanizácie, ktorá podľa neho vplyva na sociálny kapitál (a tým aj na sociálne prostredie) negatívnym spôsobom. Ako jeden z negatívnych dopadov suburbanizácie udáva oslabovanie sociálnych väzieb viazaných na konkrétne miesto, prípadne všeobecne oslabuje širšie chápanú sociálnej súdržnosti v spoločnosti. S tým súvisí aj objekt nášho výskumu, keďže fenomén zelených vdov sa spája okrem iného aj s izoláciou určitej skupiny obyvateľov. Proces suburbanizácie má podľa uvedeného autora za dôsledok zníženie miery participácie a sociálnej súdržnosti, pričom hlavným dôvodom je rozvoj dopravných technológií a priestorová disperzia suburbií. Okrem veľkého množstva času, ktorí musia stráviť obyvatelia dochádzaním, sú ďalšie negatívne dôsledky suburbanizácie podľa Putnama (2000), triedna segregácia a homogenita, ktoré majú za následok zníženu občiansku angažovanosť. Spolu s časom stráveným dochádzkou vedú dôsledky suburbanizácie k obmedzovaniu nadväzovania medzi-kultúrnych a medzi-etnických vzťahov a ničeniu ich kvality.

Putnam (2000) rozlišuje medzi dvomi druhmi sociálneho kapitálu. Premosťujúcim (*bridging*), ktorý buduje prepojenia medzi skupinami a stmelujúcim (*bonding*), ktorý utužuje vzťahy vo vnútri skupiny. V súvislosti so suburbanizáciou môžeme v zmysle uvedenej práce vnímať vzťahy medzi obyvateľmi suburbia, ako jednej komunity za stmelujúce a vzťahy smerujúce do jadrového mesta ako premosťujúce. V našom prostredí však v suburbanizovaných obciach často vznikajú viaceré komunity, pričom môže dochádzať k segregácii a separácii pôvodných a nových obyvateľov, čo má za následok sociálne heterogénne prostredie týchto lokalít. Vzhľadom

k tomu môžeme aj vzťahy medzi jednotlivými skupinami obyvateľov v rámci suburbia chápať ako premostujúce.

Putnamovi kritici poukazujú na to, že premostujúci sociálny kapitál môže, ale nemusí spájať ľudí rôznych sociálnych vrstiev. Preto okrem dvoch už spomínaných typov sociálneho kapitálu rozlišujú niektorí autori (Grootaert et al., 2004) aj tretí typ, tzv. „*linking*“ (*spájajúci*), pod ktorým sa chápe spojenie skupín s rozdielnym sociálnym a ekonomickým statusom, ktoré umožňuje spoluprácu na rôznych hierarchických úrovniach. „*Bonding*“ kapitál je vnímaný ako tzv. defenzívny sociálny kapitál, ktorý predstavuje silné väzby medzi jednotlivcami (napr. rodinné zväzky, blízki priatelia). „*Bridging*“ kapitál vníma naopak ako tzv. ofenzívny, v ktorom síce ide o slabšie, ale „previazanejšie“ väzby, pomocou ktorých sa dokázu aj sociálne odlišné skupiny dopracovať k dosiahnutiu spoločného cieľa. Takáto typológia je podobná Granovetterovému (1973) rozdeleniu sociálnych väzieb na slabé a silné. Zjednodušene môžeme slabé väzby charakterizovať ako tie, ktoré má jedinec so známymi, silné väzby sú predovšetkým tie rodinné. Pri rozlišovaní medzi slabými (väzby so „známymi“) a silnými (predovšetkým vzťahy v rodine) väzbami upozorňuje Granovetter (1973) na dôležitosť slabých väzieb, ktoré podľa neho nie sú výsledkom odcudzenia, ale naopak tvoria zdroj kontaktov nenahraditeľných pri začleňovaní človeka do spoločnosti.

Poslednou zložkou sociálneho prostredia je sociálna klíma. Oproti napr. štandardne sledovanej štruktúre obyvateľstva je ťažšie definovateľná a aj kvantifikovateľná súčasť sociálneho prostredia. Zároveň je aj premenlivejšia v čase. Všeobecne ju je možné charakterizovať viacerými charakteristikami, z ktorých za najdôležitejšie považujú viacerí autori najmä nasledovné (Puldová a Ouředníček, 2006; Ouředníček, 2011 i iní):

- sociálne väzby obyvateľov,
- životný štýl obyvateľov,
- stupeň sociálnej súdržnosti obyvateľov,
- typológia správania obyvateľov,
- význam pripisovaný lokalite obyvateľmi,
- životný rytmus lokality,
- miera participácie obyvateľov v spoločenskom a politickom živote,
- stav lokálnej spoločnosti (bezpečie, resp. ohrozenie).

Koncept sociálnej klímy zobrazuje medziľudské vzťahy, identifikáciu obyvateľov s obcou (ak existuje), ale aj spoločenský život. Noví obyvatelia môžu degradovať sociálnu klímu obce napríklad odlišným životným štýlom, alebo spôsobom správania sa k pôvodným obyvateľom (Cílek a Baše, 2005). Sociálne prostredie dvoch lokalít, ktorých obyvateľstvo sa vyznačuje podobnou sociálnou, demografickou, ekonomickou a etnickou štruktúrou sa môže líšiť práve vďaka iným charakteristikám sociálnej klímy (Ouředníček, 2011). V súvislosti so sociálnou klímou sa v našom prípade zameriavame na organizáciu sociálnych väzieb v priestore a ich prítomnosti v mieste bydliska.

Putnamov (2000) pozitívny kolektívny sociálny kapitál je asi najrozšírenejším konceptom využívaným v empirických výskumoch (Šafr a Sedláčková, 2006). Put-

nam (2000) používa na meranie sociálneho kapitálu tzv. index sociálneho kapitálu, obsahujúci päť základných dimenzií, ku ktorým sú priradené indikátory:

1. Komunitne organizovaný život
 - Podiel ľudí v lokálnych organizáciách za posledný rok
 - Podiel členov predstavenstva v kluboch, alebo organizáciách za posledný rok
 - Počet občianskych a sociálnych organizácií na 1000 obyvateľov
 - Priemerný počet klubových stretnutí za posledný rok
 - Priemerný počet členstiev v skupinách a organizáciách
2. Zapojenie obyvateľov do verejného života
 - Účasť v prezidentských voľbách
 - Účasť na verejných stretnutiach týkajúcich sa mestských, alebo školských záležitostí za posledný rok
3. Komunitné dobrovoľníctvo
 - Počet neziskových organizácií na 1000 obyvateľov
 - Priemerný počet zapojení sa do komunitných projektov za posledný rok
 - Priemerný počet účasti na dobrovoľníckej práci za posledný rok
4. Neformálna sociabilita
 - Súhlas s tvrdením „Trávim veľa času navštevovaním priateľov“
 - Priemerné množstvo času stráveného organizáciou domácich stretnutí, resp. organizáciou „párty“ za posledný rok
5. Sociálna dôvera
 - Súhlas s tvrdením „Väčšine ľudí sa dá veriť“
 - Súhlas s tvrdením „Väčšina ľudí je čestná“

Následky suburbanizácie ako aj faktory ovplyvňujúce sociálne prostredie sú širokou problematikou, ktorá nemôže byť v rámci predkladaného príspevku postihnutá v plnej miere. Na utváranie sociálneho prostredia má vplyv množstvo rôznych faktorov. Pozornosť preto venujeme len niektorým vybraným faktorom, u ktorých predpokladáme výraznejší vplyv pri utváraní sociálneho prostredia v zázemí Bratislavy. Podrobnejšie sa im venujeme pri vyhodnocovaní výsledkov dotazníka. Vzhľadom k nášmu výskumu za najvýznamnejší považujeme vplyv socio-ekonomických charakteristík obyvateľstva, vplyv dopravy a času stráveného dochádzkou, vplyv charakteru fyzického priestoru susedstva, vplyv územného plánovania v procese suburbanizácie a prítomnosti verejných priestorov a občianskej vybavenosti.

3 ZELENÁ VDOVA

Predmetom dotazníkového výskumu je špecifický sociálny fenomén tzv. zelených vdov. Sonda do životného štýlu žien v suburbii mala za cieľ identifikovať prítomnosť takýchto žien v suburbánnom prostredí Bratislavy. Pojem súvisí s rezidenčnou formou suburbanizácie a zvyčajne je viazaný predovšetkým na novovybudované časti vidieckych obcí, kde žijú rezidenti v uzavretých obytných areáloch, tzv. gated communities (v našom prostredí sa tejto problematike venovali napr. Rochovská a Miláčková, 2012; Rochovská et al., 2013; Miláčková a Rochovská, 2014). Forma bývania gated

community, doslova uzavretá komunita, je typickým prvkom západoeurópskych suburbií (Šveda, 2009). Definícia podľa slovníka humánnej geografie (Gregory et al., 2009): „Gated community“ je obytná enkláva fyzicky vymedzená plotmi, múrmi a bezpečnostnými bránami, niekedy aj vlastnou samosprávou, ktorá je často strážená súkromnou bezpečnostnou službou. Tento druh areálu môže byť uzavretý slepou ulicou, bránou, prípadne chránený plotom (Šveda, 2009). V prostredí Bratislavy sa jedná napr. o časť Strmé Vŕšky v Záhorskej Bystrici. V zázemí Bratislavy sa takéto lokality vyskytujú napr. aj v obci Chorvátsky Grob (časť Čierna Voda).

Vzhľadom k tomu, že v slovenských podmienkach suburbanizácia prebieha až od konca 90. rokov 20. storočia a doposiaľ nebol venovaný priestor všetkým jej aspektom (predovšetkým v oblasti sociálneho prostredia), slovenská definícia tohto pojmu neexistuje. V našom prostredí sa jedná o nový pojem a používa sa poslovenčená česká definícia, ktorá znie nasledovne: „Ľudové označenie pre manželky bohatých podnikateľov, ktorí žijú v rodinných domoch v suburbiách. Zatiaľ čo muž odchádza každé ráno do práce, najmä do centrálnych častí mesta a vracia sa až večer, žena ostáva cez deň sama v zeleni na okraji mesta“ (Ouředníček et al., 2008). Nemecký folklór označil v 60. rokoch 20. storočia pojmom grüne Witwen (Honzák, 2007), ženy, ktoré bývajú v luxusnom domčeku uprostred architektom vytvorenej záhrady. Honzák (2007) definoval zelenú vdovu ako „ženu, ktorá žije sama, pretože deti odviezol ráno do školy autobus, manžel občas príde na víkend domov, ktorý však strávi pitím veľkého množstva chladených drinkov pri televízii alebo pozieraním domáceho kina, aby si „vypláchol hlavu“. Pojem sa spája aj s americkým sloganom pre zamestnaného muža takýchto na pracovný týždeň opustených žien „hard working - hard drinking“. Honzák (2007) ďalej uvádza, že tieto ženy sú často dobre platiacimi klientmi psychologických ambulancií. Neúspešná liečba sa vlečie a jej cesta je lemovaná emočnými výbuchmi, krátkodobými útekmi k mamičke, prípadne až samovražednými pokusmi, ktoré majú buď demonštratívny charakter, alebo sú i vážnymi pokusmi o ňu (samovraždu).

Šmolka (2006) vysvetľuje, že výraz zelená je odvodený z prostredia, do ktorého sa rodina presťahovala. Manželia vyviezli svoje ženy z mesta a usadili ich v zeleni nových osád. Označenie vdova sa používa kvôli spôsobu ich života. Keďže ich muži sú pracovne a spoločensky veľmi vyťažení, dni trávajú samé. S týmto fenoménom sa dokonca možno stretnúť aj v literatúre a v televízii. Z roku 1972 pochádza psychologický román, resp. realistický spoločenský horor amerického autora Ira Levina s názvom Stepfordské paničky (The Stepford wives). V televízii zas tento fenomén prezentuje napríklad americký seriál Zúfale manželky (Desperate Housewives).

Pre potreby výskumu sme sa pokúsili o vlastné zedefinovanie pojmu zelená vdova. V našom ponímaní je zelená vdova žena, ktorá žije v suburbiu. Má partnera, ktorý dochádza za prácou najčastejšie do Bratislavy, vďaka čomu trávi väčšinu času mimo domu. Táto žena nepracuje. Buď preto lebo nemusí (finančne zabezpečená manželom, čiže je dobrovoľne nezamestnaná) alebo je na materskej dovolenke. Chýbajú jej sociálne kontakty, väčšinu času trávi sama starostlivosťou o deti alebo o domácnosť, lebo kamarátky nechala v meste, z ktorého sa presťahovala na vidiek a v suburbiu si doteraz nevytvorila žiadne sociálne kontakty.

4 SONDA DO SOCIÁLNEHO PROSTREDIA ŽIEN V SUBURBÁNEJ ZÓNE BRATISLAVY

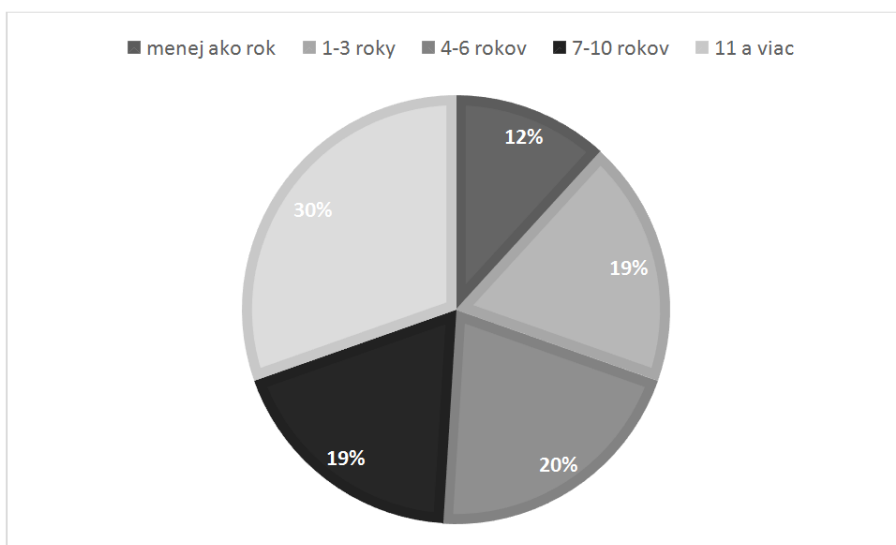
Ako už bolo uvedené skôr, napriek záujmu, ktorý bol suburbanizácii v zázemí Bratislavy, resp. na Slovensku všeobecne, venovaný, stále sú oblasti, ktorým sa pozornosť venovala v menšej miere. Výskum sociálneho prostredia si vyžaduje prácu s mäkkými dátami, ktorých získavanie, aj interpretácia má mnohé úskalia. Napriek tomu považujeme takto orientovaný (kvalitatívny) výskum za dôležitú súčasť komplexného výskumu suburbánneho prostredia, ktorá pomáha dokresliť a vysvetliť okolnosti a následky suburbanizácie cez jej priamych účastníkov.

Výskum prebehol ako súčasť bakalárskej práce „Fenomén zelených vdov v zázemí Bratislavy“ na Katedre humánnej geografie a demografie Univerzity Komenského v Bratislave (Bednárík, 2016). Jednalo sa o dotazníkový výskum a zúčastnili sa ho respondentky zo šiestich obcí zázemia Bratislavy, v celkovom počte 102 žien, z toho 49 dobrovoľne nezamestnaných a 53 žien na materskej dovolenke. Veľkosť vzorky nám neumožňuje výsledky zovšeobecňovať, avšak vzhľadom k zameraniu výskumu a špecifickým charakteristikám, ktoré sme po respondentkách vyžadovali, môžeme považovať vzorku za reprezentatívnu. Vekové rozhranie respondentiek sa pohybovalo od 19 do 52 rokov, pričom najviac žien (44) bolo vo vekovej kategórii 30 – 34 rokov. 77 respondentiek (75,5 %) žilo v čase výskumu v manželskom zväzku, 13 respondentiek bolo bezdetných. Zisťovali sme aj, či majú respondentky záujem o návrat do zamestnania, pričom 64 (62,7 %) uviedlo, že sa časom plánuje vrátiť (jednalo sa o ženy na materskej dovolenke).

Dôležitými faktormi pre začlenenie nových obyvateľov do miestnej komunity sú *dĺžka života v obci a charakter výstavby*. Povaha prostredia priamo vplýva na rýchlosť, s ktorou sa medzi novými obyvateľmi vytvorí známosti a priateľstvá. Vysoké ploty, absencia chodníkov a miest na stretávanie obmedzujú v lokalitách takéhoto charakteru kontakty so susedmi. Dĺžka spolužitia je tiež podstatným faktorom, ktorý môže vstupovať do vytvárania nových kontaktov. Príliš krátka doba spolužitia neumožňuje vznik bližších kontaktov alebo vzťahov. Je predpoklad, že s predlžujúcou sa dobou života v novej lokalite si budú noví obyvatelia vytvárať a rozvíjať vzťahy s ostatnými obyvateľmi. Je pomerne zložitá určiť, aká dĺžka života v lokalite by mala stačiť na začlenenie do komunity (aj v závislosti od ostatných ťažko „čitateľných“ faktorov). Pre potreby nášho výskumu sme predpokladali, že pri viac ako 11 rokoch života v obci, už môžeme očakávať začlenenie prisťahovalcov do miestnej spoločnosti. Polovica respondentiek žije v obci kratšie ako šesť rokov (obr. 1). Až 32 respondentiek (31,4 %) žije v lokalite viac ako 11 rokov, čo naznačuje, že sa do obce mohli prisťahovať v období najväčšieho boomu suburbanizácie, kedy začalo byť bývanie v zázemí dostupné pre širšiu verejnosť. Zároveň je u týchto respondentiek najväčšia pravdepodobnosť začlenenia do miestnej spoločnosti a vytvorenia vzťahov s ostatnými obyvateľmi.

V nových častiach vidieckych obcí žije 58 respondentiek (56,9 %), ostatné v pôvodnej zástavbe, 80 respondentiek (78,4 %) žije v rodinnom dome. Výstavba v suburbiách (ktorými sú väčšinou katastre vidieckych obcí) sa uskutočňuje prevaž-

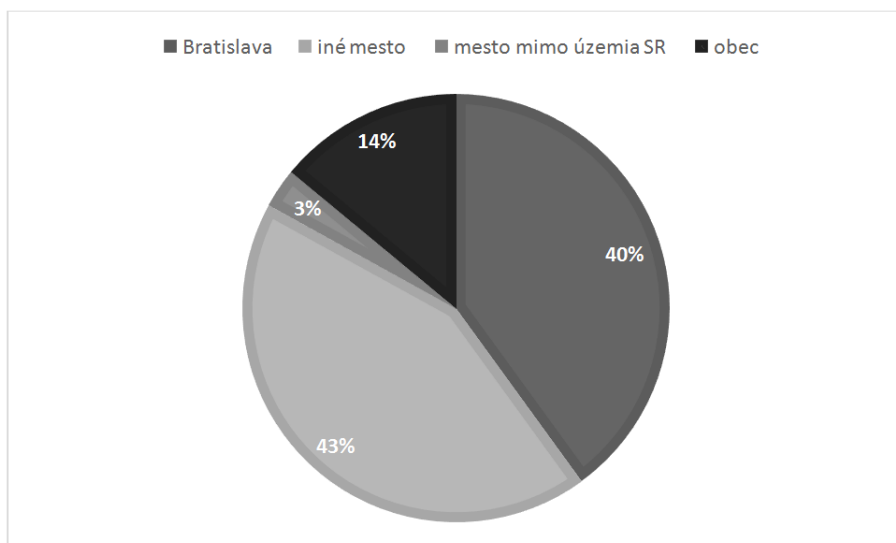
ne vo forme rodinných domov. Typickým znakom mnohých súčasných suburbánnych lokalít v zázemí Bratislavy je nedostatočne vybudovaná cestná infraštruktúra (chýbajúce chodníky, rozbité, poprípade nespevnené cesty vedúce k domom), komplikované spojenie osobným automobilom s Bratislavou, nedostatočná občianska vybavenosť a iné. Občianska vybavenosť (predajne potravín, škôlka, škola, pošta, detské ihrisko, lekár a iné) predstavuje dôležitý prvok, ktorý posilňuje kvalitu života v suburbánnych oblastiach. Výrazné rozdiely medzi novou a pôvodnou zástavbou nezaznamenávame len vo forme rozdielných architektonických prejavov. Problémy sú aj pri chýbajúcom záujme, či už investorov, samospráv ale aj obyvateľov, o vytváranie kompaktných obytných zón, v ktorých okrem priestoru na individuálne bývanie je nielen dostatočne vybudovaná technická infraštruktúra, ale aj občianska vybavenosť (Šveda, 2012).

Obrázok 1 Dĺžka života v lokalite. Zdroj: Bednárík (2016)

Začlenenie nových obyvateľov medzi pôvodných obyvateľov vidieckej obce môže byť ovplyvnené aj pôvodom prisťahovalcov a tiež tým, či majú skúsenosť so životom na vidieku. Za týmto účelom sme zisťovali pôvod respondentiek (obr. 2). Keďže trvalé bydlisko nemusí zodpovedať poslednému skutočnému pobytu obyvateľov, zisťovali sme posledné bydlisko respondentiek, ktoré nemuselo byť zhodné s trvalou adresou. Najviac respondentiek (39, 38,2 %) sa ich prisťahovalo z Bratislavy. Ďalšiu, prakticky rovnako veľkú skupinu tvorili respondentky, ktoré sa prisťahovali z iného mesta. Prítomnosť prisťahovalkyň z inej vidieckej obce dokladá, že do obcí v zázemí Bratislavy sa nesťahujú len obyvatelia miest, ale aj vidieckych obcí. Autori sa rozchádzajú v názoroch na to, či sa aj v takomto prípade jedná o suburbanizáciu. Podľa nášho názoru je možné za určitých podmienok aj túto mig-

ráciu pripísať procesu suburbanizácie, keďže mesto môže prichádzať nielen o obyvateľov, ktorí v ňom žijú, ale aj o potenciálnych obyvateľov, ktorí si z rôznych dôvodov zvolili život na vidieku skôr ako život v meste (či už z finančných, alebo kvôli prostrediu). Na druhú stranu však sťahovanie do zázemia z väčšej vzdialenosti môže byť spojené aj s procesom metropolizácie a indikuje to ekonomické dôvody sťahovania (sťahovanie za prácou). Väčšina respondentiek (82, 80,4 %) nemá skúsenosti so životom na vidieku a viac ako polovica respondentiek (54, 52,9 %) pred prísťahovaním nikoho v obci nepoznala. To naznačuje, že prísťahovalci sa pri sťahovaní nerozhodujú podľa skúseností. Aj podľa posledných výskumov (Šveda et al., 2016) sú pri výbere lokality najčastejšie uvádzané finančné dôvody.

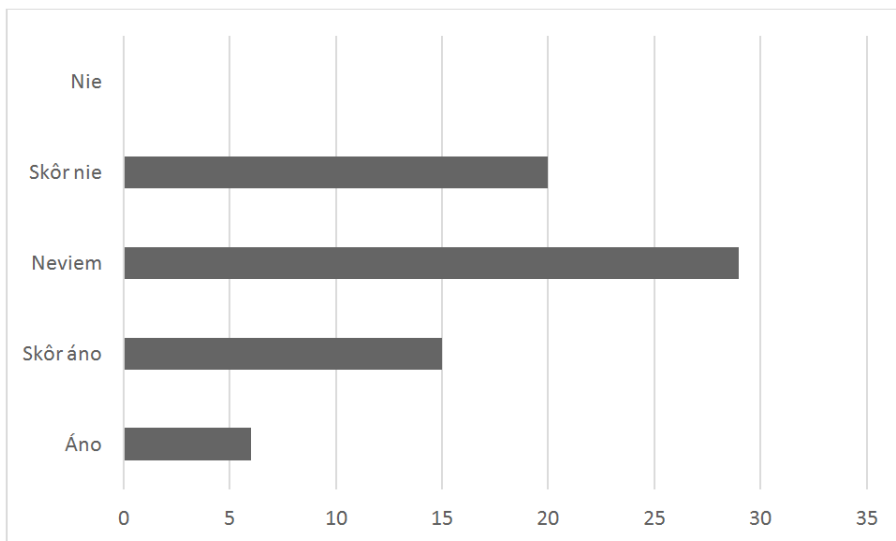

Obrázok 2 Pôvod respondentiek. Zdroj: Bednárík (2016)

Za účelom identifikovania zelených vdov sme požadovali od respondentiek stručný popis toho, ako zvyčajne trávia deň. Najčastejšie sa medzi odpoveďami vyskytovala starostlivosť o domácnosť a rodinu a s tým spojené činnosti (vodenie detí do školy/škôlky, upratovanie, varenie, starostlivosť o psa i iné). Často sa vyskytovalo pochopiteľne nakupovanie, pričom bolo uvádzané, že respondentky zvyknú na nákupy chodiť do Bratislavy, čo potvrdzuje predpoklady o väzbách prísťahovalcov na jadrové mesto.

Presťahovanie môže výrazne ovplyvniť aj čas respondentov, ktorí strávia spolu ako rodina. Možno povedať, že negatívnym dôsledkom súčasnej organizácie života v suburbánnom priestore je skutočnosť, že každý deň trávia obyvatelia veľa času osamote na cestách (osobným automobilom) medzi domovom, prácou a nakupovaním (Putnam, 2000). V našom výskume sa však nepotvrdilo, že by väčšina rodín trávila po presťahovaní menej času spolu (obr. 3). Najviac respondentiek zvolilo mož-

nosť neviem, z čoho predpokladáme, že to buď nedokážu posúdiť (pre krátku dobu života v lokalite), alebo je to závislé od okolností a teda „ako kedy“. Žiadna z respondentiek jednoznačne neuviedla, že by trávili spolu ako rodina menej času ako pred presťahovaním, hoci 20 respondentiek uviedlo že toho času je o niečo menej ako pred tým. Podľa 22 respondentiek (21,6 %), čo považujeme za nízky počet, sa presťahovanie odrazilo pozitívne na čase, ktorí spolu trávajú ako rodina.

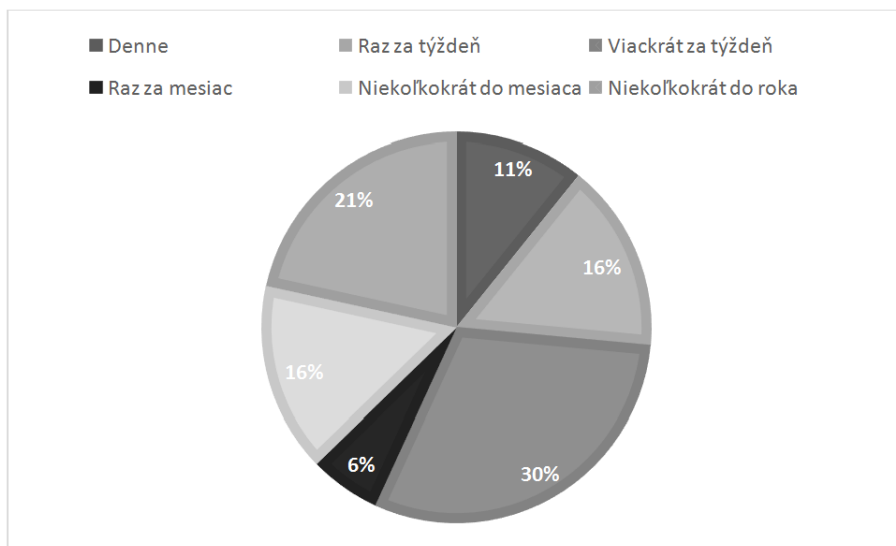

Obrázok 3 Trávite spolu viac času ako pred presťahovaním? Zdroj: Bednárík (2016)

Keďže splnený sen o živote v rodinnom dome na vidieku, sa môže zmeniť na nepríjemnú realitu, zistovali sme aj spokojnosť obyvateľiek po presťahovaní na vidiek. Až 92 z opýtaných žien (90,2 %) vyjadrilo spokojnosť, ktorá bola najčastejšie odôvodňovaná spokojnosťou s prostredím, v ktorom žijú a tiež tým, že v novom prostredí majú viac času na rodinu. Väčšina žien (72, 70,6 %) taktiež uviedla, že sa ich spôsob života po presťahovaní nezmenil. Pri kladnej odpovedi o väčšej spokojnosti v suburbánnom prostredí sme chceli získať aj vysvetlenie v čom je ich spokojnosť väčšia, avšak podarilo sa nám zozbierať len málo konkrétnych odpovedí, preto ich v rámci výsledkov nevyhodnocujeme.

Presťahovanie jednoznačne vplýva aj na sociálne kontakty, ktoré mali obyvatelia v pôvodnom bydlisku. V závislosti od vzdialenosti, z ktorej sa obyvatelia prisťahovali môže dochádzať k oslabeniu pôvodných sociálnych väzieb. Pri prisťahovalcoch z mesta sme zistovali, či udržiavajú vzťahy s priateľmi, ktoré mali pred presťahovaním na vidiek a ako často sa s týmito priateľmi stretávajú v súčasnosti (obr. 4). Väčšina respondentiek sa so svojimi priateľmi stretáva minimálne viackrát do týždňa. Predpokladáme, že sa jedná o ženy, ktoré ešte nežijú dlho v suburbánnej zóne,

relatívne ďaleko od svojho predošlého bydliska a ešte stále udržujú svoje sociálne kontakty, ktoré mali v pôvodnom bydlisku.

Obrázok 4 Intenzita stretávania sa s priateľmi (v lokalite, z ktorej sa respondentky prisťahovali). Zdroj: Bednárík (2016)

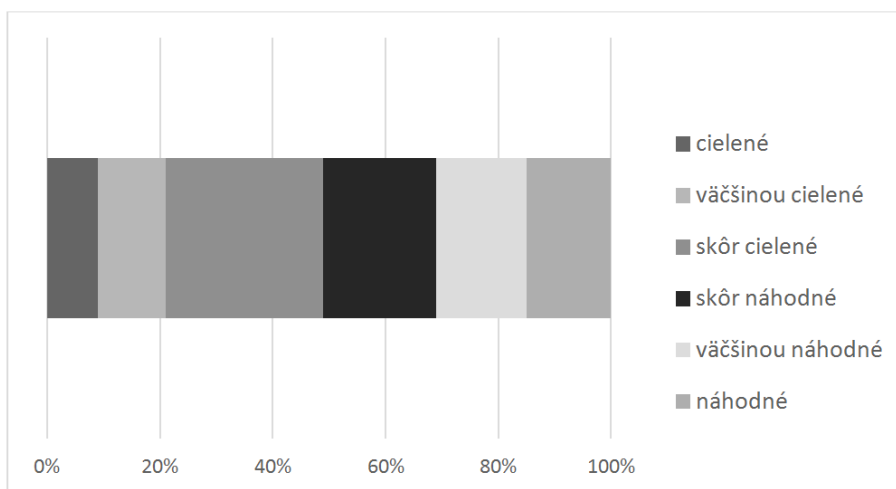
Rovnako dôležité (ak nie ešte dôležitejšie) sú sociálne kontakty v mieste bydliska. Až 83 respondentiek (81,4 %) uviedlo, že má kontakt so susedmi. Pri zisťovaní toho, či ide o stretnutia cielené, alebo náhodné sa odpovede respondentiek rozdelili pomerne rovnomerne (obr. 5). U polovice prevažujú náhodné stretnutia, u druhej cielené. V tomto kontexte je dôležitá intenzita, frekvencia stretávania a lokalita v ktorej stretnutia prebiehajú. Absencia chodníkov, verejných priestranstiev a iných miest na stretávanie obmedzuje sociálne kontakty. Ako už bolo spomínané, hlavným nedostatkom bývania v suburbii môže byť monofunkčnosť (v zmysle, že lokalita má výlučne rezidenčný charakter), ktorá viaže na seba ďalšie negatívne dopady vrátane nižšej intenzity stretávania sa s priateľmi. Aj podľa Melcerovej (2012) sú problémom projekty, ktoré nezohľadňujú nutnosť zvyšovania kapacít vybavenia službami suburbánnych zón s ohľadom na narastajúci počet obyvateľov. Obyvatelia sú potom odkázaní iba na už existujúcu vybavenosť, ktorá však už kvantitatívne a ani kvalitatívne nepostačuje.

Negatívne dopady, ktoré so sebou prináša monofunkčnosť suburbánnych priestorov pre život v nich, v určitom zmysle aj v kontexte so životom „zelených vdov“ možno zhrnúť do nasledovných bodov:

- a) zvyšovanie nárokov na čas strávený počas dňa v osobnom automobile, čo je spôsobené nutnosťou denného dochádzania za prácou, do škôl, škôlok a za inými aktivitami, čím vzniká závislosť na jadrovom meste,

- b) ekonomická neefektívnosť života v suburbiu, ktorá súvisí s nedostatočnou integráciou vzájomne sa dopĺňujúcich a podporujúcich funkcií a aktivít a
- c) nepriaznivý vplyv na životné prostredie a to hlavne v súvislosti z prudkým zvyšovaním zastavanosti územia, ako aj vo vzťahu s ubúdaním prírodnej časti krajiny.

Monofunkčnosť obytných areálov je spôsobená aj zlyhávaním systému územného plánovania a developermi, ktorí v honbe za ziskom zväčšujú podiel predaných pozemkov pre rodinné domy na úkor plôch pre vybavenosť, respektíve posúvaním ich výstavby do neskorších fáz s odôvodnením, že funkčná náplň bude neskôr prispôbená požiadavkám obyvateľov. Snahu o nápravu tohto problému maria aj noví obyvatelia, ktorí sú sociálne segregovaní a nemajú záujem sa zapájať do života miestnej komunity a ani si vytvárať sociálne kontakty.

Obrázok 5 Odpoveď na otázku: Sú stretnutia skôr cielené (spoločné trávenie voľného času), alebo náhodné (na ulici)? Zdroj: Bednárík (2016)

5 ZÁVER

Sociálne prostredie lokalít zasiahnutých suburbanizáciou prešlo významnou zmenou. Vidiecke obce v zázemí nášho hlavného mesta, ktoré v období socializmu už stagnovali, sa museli od 90. rokov 20. storočia vysporiadať s nárastom obyvateľov a omladením štruktúry obyvateľstva. S tým súviselo zvýšenie nárokov na vidiecke obce, ktoré boli poddimenzované, čo sa týka služieb aj infraštruktúry. Zmeny, ktoré priniesla suburbanizácia sa odrazili aj v sociálnom prostredí obcí. Pôvodne vidiecke prostredie, kde každý každého poznal, prišlo do stretu s obyvateľmi, ktorí majú odlišný životný štýl.

Cieľom príspevku bolo na základe sondy do sociálneho prostredia, priniesť pohľad na životný štýl jednej skupiny žien, zelených vdov, prisťahovaných do suburbánneho zázemia Bratislavy a pokúsiť sa identifikovať prítomnosť fenoménu zelených vdov v suburbánnom priestore Bratislavy. Vzhľadom k veľkosti vzorky nie je možné výsledky zovšeobecňovať. Napriek tomu môžeme, až na malé odchýlky, badať paralelnosť výsledkov dotazníkového výskumu so všeobecne známymi predpokladmi o živote v suburbánnom zázemí získanými viacerými bádateľmi. Na suburbanizácii sa podľa predpokladov zúčastňujú predovšetkým rodiny s malými deťmi, ktoré sa do zázemia mesta sťahujú z dôvodu lepšieho životného prostredia. Tento predpoklad sa odzrkadlil aj medzi respondentkami, z ktorých len 13 (12,7 % z opýtaných) je bezdetných a 77 (75,5 %) je v manželskom zväzku.

Dĺžka života respondentiek v obci bola rôznorodá. Najväčšiu skupinu tvorili respondentky žijúce v obci viac ako 11 rokov, z čoho môžeme vyvodzovať, že sa do obce prisťahovali v období najväčšieho rozmachu suburbanizácie. Pri týchto respondentkách bol zároveň najväčší predpoklad začlenenia do miestnej spoločnosti a vytvorenia kontaktov s ostatnými obyvateľmi. Suburbanizácia sa spája s predstavou odchodu z mesta, prevažne z bytového domu do čistejšieho prostredia v jeho zázemí, bližšie do prírody. Polovica respondentiek žije v pôvodnej časti obce a až 80 (78,4 %) v rodinnom dome. Za účelom identifikácie skúseností so životom na vidieku sme zisťovali pôvod respondentiek. Pri respondentkách pochádzajúcich z vidieckeho prostredia je možné predpokladať skoršie začlenenie do miestnej spoločnosti. Najviac respondentiek sa podľa očakávania prisťahovalo z Bratislavy. Veľkú skupinu tvorili prisťahovalkyne z iných miest, čo môže súvisieť s procesom metropolizácie a veľkou ekonomickou atraktivitou regiónu hlavného mesta.

Na identifikáciu a charakteristiku potenciálnych zelených vdov medzi respondentkami nám slúžil ich denný harmonogram. Ten bol u väčšiny žien tvorený prevažne starostlivosťou o domácnosť a deti, čo je prirodzené, vzhľadom k veľkému zastúpeniu žien na materskej dovolenke medzi respondentkami. V závislosti od väzieb na jadrové mesto je predpoklad, že obyvatelia po presťahovaní strávia viac času dochádzaním za prácou, do škôl, za službami, za zábavou, prípadne z iných dôvodov a tým pádom menej v mieste nového bydliska.

Určítym prekvapením bolo zistenie, že väčšina respondentiek sa priklonila k hodnoteniu, že ako rodina trávia spolu teraz viac času ako pri živote v meste, prípadne k odpovedi neviem povedať. Väčšina žien uviedla, že sa ich život po presťahovaní nezmenil a až 92 respondentiek (90,2 %) je v novom prostredí spokojných. Dokonca aj väzby na priateľov v pôvodnom mieste bydliska, zostali u dvoch tretín žien pomerne silné a podľa výsledkov dotazníku sa stretávajú aspoň raz týždenne. Až 82 žien (80,4 %) má kontakty aj so susedmi v mieste nového bydliska. Charakter týchto väzieb bol rovnomerne rozdelený, keď sa polovica respondentiek prikláňala skôr k cieľným stretnutiam a druhá polovica k náhodným.

Literatúra

- BEDNÁRIK, M. 2016. *Fenomén zelených vdov v zázemí Bratislavy*. Bakalárska práca, PRIF UK, Bratislava, 64 s.
- BOURDIEU, P. 1985. The social space and the genesis of groups. *Theory and society*, 14(6), 723-744.
- CÍLEK, V., BAŠE, M. 2005. *Suburbanizace pražského okolí: Dopady na sociální prostředí a krajinu*. [online] [citované 2017-05-10]. Dostupné na: <www.kr-stredocesky.cz>
- COLEMAN, J. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *Americal Journal of Sociology*, 94, 94-120.
- GAJDOŠ, P. 2001. Social Participation and Settlement Development. *Životné prostredie*, 35, 5, 268-271. [online] [citované 2017-04-12]. Dostupné na: <www.seps.sk/zp/casopisy/zp/2001/zp5/gajdos.htm>
- GALČANOVÁ, L. 2012. Proces suburbanizace v kulturní perspektivě – Teoretická přehledová stať. *Sociológia - Slovak Sociological Review*, 44, 1, 5-33.
- GALČANOVÁ, L. 2013. Svoboda, soukromí a bezpečí: nové hraniční prostory v naracích obyvatel vybraných brněnských předměstí. In: Ouředníček, M., Špačková, P. a Novák, J. (eds.), *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Praha: Academia, 200-233.
- GROOTAERT, C. 2004. Measuring social capital: An integrated questionnaire (No. 18). *World Bank Publications*, 53.
- HONZÁK, F. 2007. *Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti*. Bratislava: Slovart, 888.
- KOREC, P. 2009. Regionálna štruktúra Slovenskej republiky a ľudský kapitál jej regiónov. In: Bleha, B. (ed.), *Populačný vývoj Slovenska na prelome tisícročí*. Bratislava: Geografika, 257-279.
- LIBROVÁ, H. 2003. *Vlažní a váhaví (kapitoly o ekologickém luxusu)*. Brno, Společensko-ekologická edice, 320 s.
- LOURY, G. C. 1977. A Dynamic Theory of Racial Income Differences. In: Wallace, P. A. and La Mond, A. M. (eds.), *Women, Minorities, and Employment Discrimination*. Lexington, MA: Lexington books, 153-186.
- MACEŠKOVÁ, M., OUŘEDNÍČEK, M. 2008. Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a finance*, 13, 1, 28-29.
- MATĚJŮ, P., VITÁSKOVÁ, A. 2006. Interpersonal Trust and Mutually Beneficial Exchange: Measuring Social Capital for Comparative Analyses. *Sociologický časopis*, 42, 3, 493-516.
- MELCEROVÁ, O. 2012. Riešenie negatívnych dopadov vytvárania monofunkčných obytných súborov vonkajšieho mesta. *Človek, stavba a územní plánování*, VI., 103-107.
- MILÁČKOVÁ, M., ROCHOVSKÁ A. 2014. *Gated Communities - prípadová štúdia mesta Bratislava*. [online] [citované 2017-12-08]. Dostupné na: <http://www.humannageografia.sk/clanky/publikacia_3%20(2).pdf>
- ROCHOVSKÁ, A., MILÁČKOVÁ, M., NÁMEŠNÝ, L. 2013. Bratislava - mesto narastajúcich sociálnych nerovností. In: Buček, J., Korec, P. (eds.), *Moderná humánna geografia mesta Bratislava: priestorové štruktúry, siete a procesy*. Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demografie, Bratislava, s. 89-118.
- MORAVANSKÁ, K. 2010. Suburbanizácia na Slovensku a jej dosahy na vidiecke spoločenstvo. *Geographia Slovaca*, 27, 81-100.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2002. *Urbanizační procesy obyvatelstva v Pražském městském regionu*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 110.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2011. Nová sociálně prostorová diferenciacie v České republice: přístupy k výzkumu a situace v urbánním prostředí. In: Piscová, M. (ed.), *Desaťročia premien slovenskej spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 78-93.

- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., MACEŠKOVÁ, M., NOVÁK, M., PULDOVÁ, P., RAMPORTEL, D., CHUMAN, T., ZELENKOVÁ, S., KUNCOVÁ, I. 2008. Suburbanizace.cz. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha. 96 s. [online] [citované 2016-04-13]. Dostupné na: <http://suburbanizace.cz/suburbanizace_brozura/8.pdf>
- POTOČNÝ, T. 2006. Lidé na okraji. Případová studie satelitního městečka. *IVRIS Papers*, 1, 1-47.
- PREECE, J. 2002. Supporting Community and Building Social Capital. *Communications of the ACM*, 45, 37-39.
- PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. 2006. Změny sociálního prostředí v zázemí Prahy jako důsledek procesu suburbanizace. In: Ouředníček, M. (ed.), *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 128-142.
- PUTNAM, R. D. 2000. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Touchstone book, 541.
- RITZER, G. 2005. *Encyclopedia of social theory. Volume 2*. Thousand Oaks: Sage Publications, 982.
- ROCHOVSKÁ, A., MILÁČKOVÁ, M. 2012. Uzavreté komunity – nová forma rezidenčných priestorov v post-socialistickom meste. *Geographia Cassoviensis*, VI, 2, 165-175.
- SLAVÍK, V., GRÁC, R., KLOBUČNÍK, M., KOHÚTOVÁ, K. 2011. *Development of Suburbanization of Slovakia on the Example of the Bratislava Region*. [online] [citované 2017-12-11]. Dostupné na: <http://www.humannageografia.sk/clanky/slavik_grac_klobucnik_kohutova_2011.pdf>
- ŠYKORA, L. 2003. Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 39, 2, 217-233.
- ŠAFR, J., SEDLÁČKOVÁ, M. 2006. *Sociální kapitál: koncepty, teorie a metody měření*. Sociologický ústav AV ČR, 93.
- ŠMOLKA P. 2003. *Nevěra pro podváděné a podvádějící*. Grada, Praha, 111.
- ŠTĚPÁNKOVÁ, R., BIHUŇOVÁ, M. 2013. Urbanistickoarchitektonické dôsledky suburbanizácie obce Veľké Zálužie. *Životné prostredie*, 46(6), 320-323.
- ŠVEDA, M. 2009. Priestorová štruktúra rezidenčnej suburbanizácie v prímestskej zóne Bratislavy. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 53, 169-181.
- ŠVEDA, M. 2012. *Transformácia zázemia Bratislavy pod vplyvom suburbanizačných procesov*. Dizertačná práca. PriF UK Bratislava, 179.
- ŠVEDA, M. 2014. *Bytová výstavba v zázemí veľkých slovenských miest v kontexte suburbanizácie a regionálnych disparít. Regionálne a priestorové disparity na Slovensku, ich vývoj v ostatnom desaťročí, súčasný stav a konzekvencie*. Bratislava: Geografický ústav SAV, 173-195.
- ŠVEDA, M., PODOLÁK, P. 2014. Fenomén neúplnej evidencie migrácie v suburbánnej zóne (na príklade zázemia Bratislavy). *Geografický časopis*, 66, 2, 115-132.
- ŠVEDA, M. 2016. Život v Bratislavskom suburbiu: prípadová štúdia mesta Stupava 1, 2. *Sociológia*, 48(2), 139-171.
- ŠVEDA, M., MADAJOVÁ, M., PODOLÁK, P. 2016. Behind the Differentiation of Suburban Development in the Hinterland of Bratislava, Slovakia. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 52(06), 893-925.
- TREMBLAY, R. 2004. Géographie, espace social et communauté floribécoise. *Canadian Journal of Urban Research*, 13, 2, 362-372.
- VEKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996. Univerzita Karlova. Vydavatelství Karolinum, Praha (za kolektiv Hana Maříková, Miloslav Petrušek, Alena Vodáková), 1627.
- ZEMÁNEK, L. 2003. Lokální kultura v životě našeho venkova. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.), *Geografie na cestách poznání*. Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 124-149.

The social environment of the suburbs on the example of the lifestyle of women with regard to the phenomenon of the Green Widows

Summary

The social environment of localities affected by suburbanization has undergone a significant change. Localities in the background of our capital, which stagnated during socialism, had to cope with population growth and the rejuvenation of the population structure since the 1990s. This involved an increase in the entitlements to undersized (both in terms of services and infrastructure) municipalities. Changes have also been reflected in the social environment of municipalities. The original rural environment, where everybody knew each other, has come into conflict with people who have a different lifestyle.

Our goal was to take a look at the lifestyle of women immigrated to the suburban background of Bratislava, and to try to identify the presence of the phenomenon of the Green Widows. Due to the size of the sample, the results cannot be generalized. Nevertheless, apart from small variations, the parallelism of the results of questionnaire research with well-known assumptions about living in suburban background can be observed. Suburbanization is predominantly involved with families with small children who move to the suburban zone because of a better environment. This assumption was also reflected among the respondents, of whom only 13 do not have children and 77 are married.

The length of life of the respondents in the village was varied. The largest group consisted of respondents living in the village for more than 11 years, from which we can deduce that they moved to the village during the period of the greatest boom of suburbanization. These respondents were also the biggest prerequisite for inclusion in the local society and the establishment of contacts with other residents. Half of the respondents live in the original part of the village and up to 80 in a family house. Based on our research, we identified 3 women in our sample, which we can consider as green widows (according to the criteria chosen). In the case of respondents coming from the rural environment, earlier integration into the local society can be expected. Most respondents moved from Bratislava. A large group of immigrants from other cities may be involved, which may be related to the process of metropolisation, but also that smaller towns in the hinterland of Bratislava may form their own suburban zones.

We used a daily schedule to identify potential green widows among respondents. It was made predominantly household and child care, which is natural, because of the large number of women on maternity leave among respondents. Depending on the ties to the City, it is assumed that the inhabitants will spend more time after the move, and thus less at the place of the new residence. This assumption has not been confirmed. Most respondents spend more time together with other family members or cannot judge. Most women said their life had not changed after moving, and up to 90% of respondents were happy in the new environment. Even the ties to friends in their original place of residence stayed at two-thirds of women relatively strong and, according to the results of the questionnaire, they met at least once a week. 80% of women also have contacts with their neighbours in their new home. The nature of these links was evenly divided when half of the respondents leaned forward to targeted meetings and the other half to random ones. Based on the research, we identified in our sample 3 women, which we can consider to be green widows (according to the selected criteria).